

Gittin Sources 4

חדושי הרמב"ן מסכת גיטין דף לו עמוד ב

הא דאמרינן אי אמרת לדריה הוא דתקון מבטלינן. תמהני בה אי לדריה תקון למה לי ביטולא, ונראה דה"פ מבטלינן דלא ליכתוב ליה אפילו בי דינא רבה דאלימ מנפשיה בלא תקנת הלל לאפקועי ממונא, דאפי' כשתמצא לומר דהלל לדריה בלחוד תקין כיון דאורי ואנהיג הכי כל בי דינא דאלימ אי בעי כתיב ליה לפום מאי דחזי משעתיה, הילכך אי בעו רבנן לבטולי לגמרי דלא למכתביה לעולם צריך ביטול.

חדושי הריטב"א מסכת גיטין דף לו עמוד ב

אי אמרת לדריה תקין מבטלינן ליה. איכא לפרושי דמפרסמין ביה, א"נ אפשר לפרש דכי אמרינן לדריה תקין לאו לדריה בלחוד אלא לפי מה שראה בדורו שנמנעו מלהלוות תיקן שאם יראו הם לנהוג כן [בדורם ינהגו וכן] שיבטלוהו אם יראה להם שאינה צריכה, וכיון שמתחילה נתקנה על דעת כן רשאים הם לבטלה.

ר"ן (על הרי"ף) מסכת גיטין דף יט עמוד א

גרסי' בגמרא [דף לו ב] איבעיא להו כי התקין הלל פרוזבול לדריה התקין או דילמא לדרי עלמא התקין למאי נ"מ לבטוליה. כלומר להושיב ב"ד על זאת אי אכשור דרי שלא יהיו נמנעין מלהלוות נבטל תקנת הלל שאפילו כתב פרוזבול ישמט ומ"מ צריך ב"ד לבטלה משום דאפילו אי אמרינן לדריה לאו לדריה בלחוד אמרינן אלא כל שיהיו נוהגין כדריה שיהיו נמנעים מלהלוות ולפיכך צריך להושיב ב"ד לעיין בדבר אם ראוי לבטלה:

רמב"ם הלכות ממרים פרק ב הלכה ב

בית דין שגזרו גזרה או תקנו תקנה והנהיגו מנהג ופשט הדבר בכל ישראל, ועמד אחריהם בית דין אחר ובקש לבטל דברים הראשונים ולעקור אותה התקנה ואותה הגזרה ואותו המנהג, אינו יכול עד שיהיה גדול מן הראשונים בחכמה ובמנין, היה גדול בחכמה אבל לא במנין, במנין אבל לא בחכמה, אינו יכול לבטל את דבריו, אפילו בטל הטעם שבגללו גזרו הראשונים או התקינו אין האחרונים יכולין לבטל עד שיהיו גדולים מהם, והיאך יהיו גדולים מהם במנין הואיל וכל בית דין ובית דין של שבעים ואחד הוא, זה מנין חכמי הדור שהסכימו וקבלו הדבר שאמרו בית דין הגדול ולא חלקו בו.

ראב"ד מסכת עדויות פרק א משנה ה

ולשון התוספתא תצטרך עליהם שעה ויסמכו עליהם. דומה לזה הלשון שאין ב"ד אחרון יכול לסמוך על דברי היחיד אלא בשעת הדחק. שאין ב"ד יכול לבטל וכו' כלומר ופירוש בשעת הדחק נמי אלמלא שימצאו דברי היחיד הראשון שהיה חולק עמהם לא היה האחרון רשאי להתיר מה שאסרו הראשונים לפי שאין ב"ד יכול לבטל כלל דברי ב"ד חבירו וכו'. ואפשר כמו כן לומר כי הטעם האמור בתוספתא טעם בפ"ע הוא וטעם האמור במשנה טעם אחר הוא לומר שאם יראה לב"ד האחרון שהלכה כדברי היחיד הראשון יסמוך עליו כלומר יקבע הלכה כמותו כמו שמצינו באמוראים האחרונים שהן קובעים הלכה כיחידים הראשונים בכמה מקומות ואף על פי שהמרובים חולקים עליהם ואם לא שמצאו דברי היחיד הראשון לא היו אחרונים יכולין לדחות דברי הראשונים מדעת עצמן לפי שאין ב"ד יכול לבטל וכו' אלא מכיון שמצאו היחיד [מן] הראשונים שהיה חולק עמהם היה להם במה לתלות זהו טעם משנתנו: ולשון התוספתא טעם אחר כמו שפירשנו למעלה וזה עיקר: הא דקתני בחכמה ובמנין מנין שנים קאמר והכי איתא בירושלמי:

ר' עובדיה מברטנורא מסכת עדויות פרק א משנה ה

ויסמוך עליו. כלומר שעשה כדברי היחיד והניח דעת הרבים:

אין בית דין. אחר שיעמוד אחריו יכול לבטל דברי ב"ד הראשון שעשה כדברי היחיד, עד שיהיה גדול ממנו בחכמה ובמנין. בחכמה, היינו שראש הישיבה של ב"ד האחרון יהיה גדול בחכמה מראש הישיבה של ראשון. ובמנין, שיהיו מנין התלמידים שבישיבה של אחרון מרובים ממנין התלמידים שבישיבה של ראשון:

תלמוד בבלי מסכת עבודה זרה דף לו עמוד א

ור' יהודה הנשיא היכי מצי למישרא תקנתא דתלמידי שמאי והלל? והתנן: אין בית דין יכול לבטל דברי בית דין חבירו - אלא אם כן גדול הימנו בחכמה ובמנין! ועוד, הא אמר רבה בר בר חנה אמר ר' יוחנן: בכל יכול לבטל בית דין דברי בית דין חבירו, חוץ משמונה עשר דבר, שאפילו יבא אליהו ובית דינו אין שומעין לו! אמר רב משרשיא: מה טעם? הואיל ופשט איסורו ברוב ישראל, שמן לא פשט איסורו ברוב ישראל, דאמר רבי שמואל בר אבא אמר רבי יוחנן: ישבו רבותינו

ובדקו על שמן שלא פשט איסורו ברוב ישראל, וסמכו רבותינו על דברי רשב"ג ועל דברי רבי אלעזר בר צדוק, שהיו אומרים: אין גוזרין גזירה על הצבור א"כ רוב צבור יכולין לעמוד בה; דאמר רב אדא בר אבהו, מאי קרא? במארה אתם נארים ואותי אתם קובעים הגוי כולו, אי איכא גוי כולו - אין, אי לא - לא.

תוספות מסכת עבודה זרה דף לו עמוד א

והתנן אין ב"ד יכול כו' - תימה בפרק השולח (גיטין לו: ושם ד"ה אלא) גבי פרוזבול דאמר שמואל האי פרוזבול עולבנא דדייני הוא אי איישר חיילי אבטליניה ומסיק אי איישר חיילי יותר מהלל והיכי דמי אי פשטה תקנת פרוזבול אפילו היה גדול אין יכול לבטלו ואם לא פשטה א"כ למה לי איישר חיילי הרי ר' יהודה נשיאה התיר שמן אף על פי שהיה קטן מאותו טעם דלא פשט איסורו וי"ל דהכא נמי מטעם דלא פשט גרידא לא התיר אם לא היה ג"כ טעם דאין רוב הצבור יכולין לעמוד אבל פרוזבול נהי דלא פשט מ"מ רוב הצבור יכולין לעמוד בו מ"מ קשה דדבר תימה הוא היאך לא פשט מאחר שהוא ריוח המלוים לכך נראה דודאי פרוזבול פשט ודקשיא לך אפי' גדול היאך יכול לבטל ודאי ב"ח דבר דוקא אמר באם יבא אליהו ויאמר אין שומעין וכמו שמפורש בירושלמי הטעם מפני שעמדה להם בנפשותיהם כך דקדק הרב רבי אלחנן מתוך גירסת הספרים שמצא בספרים ישנים דקאמר האמר רב משרשיא מה טעם כו' משמע שמשם מתחיל התירוץ וה"פ דשמעתין ור' יהודה נשיאה היכי אלים למישרי כו' והתנן אין בית דין כו' ועוד אפילו הוא גדול אינו יכול לבטל ב"ח דבר ולא הוצרך לפרש הטעם כי פשוט הוא ומשני האמר רב משרשיא מה טעם לפי שפשט ולפיכך ב"ד גדול נמי אינו יכול לבטל ושמן לא פשט לכך אפי' עמדו בנפשותיהם קטן יכול לבטל וסמכו על דברי רבן שמעון בן גמליאל דאין גוזרין כו' ולפיכך הותר אף בב"ד קטן אבל ודאי שאר דברים אף כי פשטו יכול ב"ד גדול לבטל ולפיכך גבי פרוזבול אמר שמואל דאי איישר חיילי מהלל אבטליניה ואף על פי שפשט והילך הירושלמי דפרק קמא דשבת א"ר בון אמר רב יהודה בשם שמואל ל"ש אלא חוץ לי"ח דבר אבל ב"ח דבר אפילו גדול אינו מבטל מפני שעמדה להם בנפשותיהם פירוש ממה שנעצו חרב בבית המדרש.

ר"ן (על הרי"ף) מסכת עבודה זרה דף יד עמוד ב

רבי יהודה הנשיא ובית דינו אמורא היה בן בנו של רבינו הקדוש ואף על פי שהוא מ"ח דבר לא פשט איסורו ברוב ישראל שאילו פשט לא היה שום ב"ד יכול להתירו אפילו גדול מן הראשונים בחכמה ובמנין דהא אמרינן בגמרא [דף לו א] אמר רבה בר בר חנה אמר ר' יוחנן כל ב"ד יכול לבטל דברי ב"ד חבירו כשהוא גדול ממנו בחכמה ובמנין חוץ מ"ח דבר שאפי' יבא אליהו ויאמר אין שומעין לו וא"ר שמעיה מה טעם הואיל ופשט איסורו ברוב ישראל בר משמן שלא פשט איסורו ברוב ישראל ואמר רב שמואל בר אבא אמר ר' יוחנן ישבו ובדקו על השמן וכו'. וסמכו רבותינו על דברי רשב"ג כלומר נהי דלא פשט איסורו אפ"ה גדול הימנו בחכמה ובעינין ומהדרינן דאין גוזרין גזרה על הצבור וכו' ומהא שמעינן ששלשה דינין הן. פשט איסורו ברוב ישראל אין ב"ד יכול לבטל דברי ב"ד חבירו ואפילו גדול ממנו בחכמה ובמנין וזהו טעמן של י"ח דבר שאין שומעין להתירן אפילו מאלוהו ובית דינו. לא פשט איסורו ברוב ישראל אבל מכ"מ היא גזרה שרוב הצבור יכולין לעמוד בה זה היא ששנינו אין ב"ד יכול לבטל דברי ב"ד חבירו א"כ גדול ממנו בחכמה ובמנין הא אם הוא גדול ממנו בחכמה ובמנין מיהא מתיר. לא פשט איסורו ברוב ישראל מפני שהיא גזרה שאין רוב הצבור יכולין לעמוד בה אפילו קטן מתירה והיינו דאמרי' וסמכו רבותינו על דברי רשב"ג ועל דברי ר"א ברבי צדוק וכו'. והכי פירושו כי לא פשט איסורו של שמן בכל ישראל מאי הוי מכ"מ גדול בחכמה ובמנין בעינן והיינו מתניתין וכדכתיבנא להכי אמרינן דסמכו רבותינו על דברי רשב"ג כלומר כי בעינן גדול ה"מ בגזרה שרוב הצבור יכולין לעמוד בה אבל אין רוב הצבור יכולין לעמוד בה אפילו קטן מתירה ומכ"מ צריכה היתר דהא פת גזרה היא שאין רוב הצבור יכולין לעמוד [בה וצריכה היתר] מדאמרי' בגמ' [דף לז א] מסתמיך ואזיל רבי יהודה [נשיאה] אכתפא דרבי שמלאי שמעיה אמר לרבי שמלאי לא היית עמנו אמש בבית המדרש כשהתרנו את השמן אמר לו בימינו תתיר את הפת א"ל א"כ קרו לן בי דינא שריא אלמא צריכה היתר ושמעין מהא שגזרת הפת לא פשטה ברוב ישראל שגזרה היא שאין רוב הצבור יכולין לעמוד בה וכדאיתמר בשמן שאם לא כן היאך יהא רשאי רבי יהודה הנשיא להתירו אי לאו דקרו ליה בי דינא שריא והא אין ב"ד יכול לבטל דברי ב"ד חבירו א"כ גדול ממנו בחכמה ובמנין אלא ודאי גזרה היא שאין רוב הצבור יכולין לעמוד בה דומיא דשמן ומשום הכי היה יכול כל ב"ד להתירה ולפיכך כתב הרמב"ן ז"ל שאפילו בזמן הזה אם יסכימו חכמי ישראל וגדוליהם ומתירין את הפת מותר אף על פי שהן קטנים מתלמידי שמאי והלל בחכמה ובמנין שהרי רבי יהודה הנשיא קטן מהם היה כדאמרי' בגמרא ואי לאו משום דלא ליקרו ליה בי דינא שריא הוה שרי נמי הא:

בית הבחירה למאירי מסכת עבודה זרה דף לו עמוד א

שמן של גוים כבר בארנו במשנה שהוא מן הדברים שנאסרו במנין ומשמנה עשר דבר שגזרו עליהם תלמידי שמאי והלל ואלו פשטה גזרתו בכל ישראל או ברובו והיה הצבור יכול לעמוד בה לא היה שום בית דין יכול לבטלה וכן אם היו הצבור יכול לעמוד בה ולא פשטה ברוב ישראל היה צריך בית דין גדול מן הראשונים אלא שמצאו שלא פשטה ברוב

ישראל ונתנה מיהא ליבטל על ידי גדול וכשראו שאין רוב צבור יכולין לעמוד בו סמכו להתירה ע"י קטנים מן הראשונים ומתוך כך התירוהו אחר כך לגמרי על ידי ר' יהודה הנשיא ובית דינו בן בנו של רבינו הקדוש אף על פי שהיה בית דין קטן מן האחר מפני שאין רוב הצבור יכול לעמוד בו עד שמתוך כך חזרו ומצאו בו שלא פשט איסורו בכל ישראל וגיעולי גוים אין כאן שטעמו של בשר פוגמו ויש מי שאוסרו בפסח מטעם גיעולי גוים שכל שאיסורו במשהו אפילו פגום אסור ומ"מ רוב גאונים מסכימים שכל משהו פגום מותר ואף בפסח מותר ולא שתאמר דוקא משהו פגום ר"ל משהו שאם יהא שם בנותן טעם יהא נותן טעם לפגם אלא אף כשהיה שם מן האיסור בכדי נתינת טעם מותר אף באיסורי משהו הואיל וטעמו פוגם כמו שיתבאר במסכת זו בפרק אחרון:

תוספות הרא"ש מסכת גיטין דף לו עמוד ב

אלא אם כן גדול ממנו בחכמה ובמנין. וא"ת היכי מיירי אי דפשט בכל ישראל אפי' גדול ממנו אינו יכול לבטל כדאמרינן בפ' אין מעמידין גבי י"ח דבר דפשט איסורן דאפי' יבא אליהו ובית דינו אין שומעין לו, ואי דלא פשט בכל ישראל אפי' ב"ד קטן יכול לבטל כדאמרינן התם ר' יהודה נשיאה התיר השמן משום דלא פשט איסורו בכל ישראל, וי"ל דהא מפרש התם עוד טעמא אחרינא לפי שלא היו רוב הציבור יכולין לעמוד בה וכיון דהוה תרתי אפי' ב"ד קטן היה יכול להתיר, אבל פשט ואין יכולין או יכולין ולא פשט גדול יכול להתיר ולא קטן. מיהו תימה לומר כן כיון דפרוזבול טוב לעניים ולעשירים ויכולין לעמוד בו למה לא פשט, ונראה דדוקא בדבר איסור והיתר כגון י"ח דבר אין יכולין לבטל אם פשט אבל מילתא דממונא כגון פרוזבול וכיוצא בו גדול יכול לבטל ולא קטן, ועוד י"ל דדוקא בי"ח דבר הוא דאין יכול לבטל כדמפרש טעמא בירושלמי משום שעמדו להם בנפשותם דאמרינן התם תנא ר' יהושע מתלמידי ב"ש עמדו להם למטה והיו הורגין מתלמידי ב"ה אבל בכל שאר דבר גדול יכול לבטל ולא קטן.

רמב"ם הלכות ממרים פרק ב הלכה א - ז

הלכה א

ב"ד גדול שדרשו באחת מן המדות כפי מה שנראה בעיניהם שהדין כך ודנו דין, ועמד אחריהם ב"ד אחר ונראה לו טעם אחר לסתור אותו הרי זה סותר ודן כפי מה שנראה בעיניו, שנאמר אל השופט אשר יהיה בימים ההם אינך חייב ללכת אלא אחר בית דין שבדורך.

הלכה ב

בית דין ב שגזרו גזרה או תקנו תקנה והנהיגו מנהג ופשט הדבר בכל ישראל, ועמד אחריהם בית דין אחר ובקש לבטל דברים הראשונים ולעקור אותה התקנה ואותה הגזרה ואותו המנהג, אינו יכול עד שיהיה גדול מן הראשונים בחכמה ובמנין, היה גדול בחכמה אבל לא במנין, במנין אבל לא בחכמה, אינו יכול לבטל את דבריו, אפילו בטל הטעם שבגללו גזרו הראשונים או התקינו אין האחרונים יכולין לבטל עד שיהו גדולים מהם, והיאך יהיו גדולים מהם במנין הואיל וכל בית דין ובית דין של שבעים ואחד הוא, זה מנין חכמי הדור שהסכימו וקבלו הדבר שאמרו בית דין הגדול ולא חלקו בו. +/השגת הראב"ד/ ב"ד שגזרו גזרה וכו' עד שיהא גדול מן הראשונים בחכמה ובמנין. א"א ולא אפי' אליהו ובית דינו הואיל ופשט איסורן בכל ישראל כדאיתא בע"ז. /השגת הראב"ד/ יהיה גדול בחכמה וכו'. א"א עיטור שוקי ירושלים בפירות קשיא עליה שהראשונים תקנוהו ור' יוחנן בן זכאי ביטלה אחר חרבן מפני שנתבטל הטעם לראשונים ולא היה גדול כראשונים. +

הלכה ג

במה דברים אמורים בדברים שלא אסרו אותן כדי לעשות סייג לתורה אלא כשאר דיני תורה, אבל דברים שראו בית דין לגזור ולאסרן לעשות סייג א אם פשט איסורן בכל [ישראל] אין בית דין גדול אחר יכול לעקור ולהתירן אפילו היה גדול מן הראשונים.

הלכה ד

ויש לבית דין לעקור אף דברים אלו לפי שעה אף על פי שהוא קטן מן הראשונים שלא יהו גזרות אלו חמורין מדברי תורה עצמה שאפילו דברי תורה יש לכל בית דין לעקרו הוראת שעה, כיצד בית דין שראו לחזק הדת ולעשות סייג כדי שלא יעברו העם על דברי תורה, מכין ועונשין שלא כדין אבל אין קובעין הדבר לדורות ואומרים שהלכה כך הוא, וכן אם ראו לפי שעה לבטל מצות עשה או לעבור על מצות לא תעשה כדי להחזיר רבים לדת או להציל רבים מישראל מלהכשל בדברים אחרים עושין לפי מה שצריכה השעה, כשם שהרופא חותך ידו או רגלו של זה כדי שיחיה כולו כך בית דין מורים בזמן מן הזמנים לעבור על קצת מצות לפי שעה כדי שיתקיימו [כולם] כדרך שאמרו חכמים הראשונים חלל עליו שבת אחת כדי שישמור שבתות הרבה.

הלכה ה

בית דין שנראה להן לגזור גזירה או לתקן תקנה או להנהיג מנהג צריכין להתיישב בדבר ולידע תחלה אם רוב הצבור יכולין לעמוד בהן או אם אין יכולין לעמוד ולעולם אין גוזרין גזירה על הצבור אלא אם כן רוב הצבור יכולין לעמוד בה.

הלכה ו

הרי שגזרו בית דין גזירה ודימו שרוב הקהל יכולין לעמוד בה, ואחר שגזרוהו פקפקו העם בה ולא פשטה ברוב הקהל הרי זו בטלה ואין רשאים לכוף את העם ללכת בה.

הלכה ז

גזרו ודימו שפשטה בכל ישראל ועמד הדבר כן שנים רבות ולאחר זמן מרובה עמד בית דין אחר ובדק בכל ישראל וראה שאין אותה הגזרה פושטת בכל ישראל, יש לו רשות לבטל ואפילו היה פחות ב מבית דין הראשון בחכמה ובמנין.

כסף משנה הלכות ממרים פרק ב הלכה ב

[ב] ב"ד שגזרו גזירה או תקנו וכו'. נראה שרבינו מפרש הא דתנן פ"ק דעדות שאין ב"ד יכול לבטל דברי ב"ד חבירו עד שיהא גדול ממנו בחכמה ובמנין היינו כשנחלקו בגזירה או תקנה וב"ד של ראשונים ראו לגזור או לתקן כך וב"ד שאחריהם ראו לתקן בענין אחר אינם יכולים לבטל דברי הראשונים עד שיהיו גדולים מהם בחכמה ובמנין אבל דברים שראו ב"ד לגזור ולאסור לעשות סייג אם פשט איסורן בכל ישראל אין ב"ד הגדול אחר יכול לעקור אפילו היה גדול מהראשונים. וא"ת הא אמרינן בגיטין פרק השולח (דף ל"ו:) גבי התקין הלל פרוזבול אמר שמואל אי איישר חילי יותר מהלל אבטליניה ואמרינן נמי התם דאי לדרי עלמא תקין הלל פרוזבול אין בידינו כח לבטל דאין ב"ד יכול לבטל דברי ב"ד חבירו וכו' משמע הא גדול בחכמה ובמנין יכול לבטלן. י"ל דפרוזבול לאו גדר הוא פן יפרצו על דברי תורה דאדרבה דין תורה הוא שישמט והלל הפקיע הממון ותיקן דלא לישימיט ואף על גב דאמרינן התם שהתקין פרוזבול לפי שראה שנמנעו העם מלהלוות זה את זה ועוברים על מה שכתוב בתורה השמר לך פן יהיה דבר עם לבבך בליעל לאו איסורא לגמרי הוו עבדי כשנמנעין מלהלוות דהא שב ואל תעשה הוא ודרך כלל עיקר תקנת הפרוזבול לא היה סייג לתורה אלא מפני תקנת העניים שלא תנעול דלת בפניהם ומפני תקנת העשירים שלא יפסידו וכן פירש"י שם על הא דבעי מאי פרוזבול אמר רב חסדא פרוס בולי ובוטי כלומר עשירים ועניים ובהא ניחא לי למה פירש בו רב חסדא שהוא פרוז בוטי דאנן פרוזבול קרינן דהיינו תקנת העשירים שלא יעברו על ד"ת ומנ"ל לפרושי דהוא נמי תקנת העניים אלא משום דמשמע דלאו סייג לתורה עבד אלא תיקון לעשירים שלא יפסידו ותיקון לעניים שלא תנעול דלת בפניהם וכמו שכתבתי וברי ש מגילה נמי דאמרינן ואי ס"ד אנשי כנסת הגדולה י"ד וט"ו הוא דתקון אתו רבנן ועקרו תקנתא דתקינן אנשי כנסת הגדולה הא אין ב"ד יכול לבטל דברי חבירו אא"כ היה גדול וכו' התם ודאי לאו סייג לתורה הוא ומש"ה אי איכא גדולים מהם בחכמה ובמנין יכולין לעקור תקנתם. אך קשה מדפריך בע"ז פרק אין מעמידין (דף ל"ז) אהא דאמרינן דר' יהודה נשיאה התיר את השמן של עכו"ם דהיכי מצי למישבך תקנתא דהלל ושמאי והתנן אין ב"ד יכול לבטל דברי ב"ד חבירו וכו' והא ודאי גזרת שמן משום סייג הוא כדאמרינן פ"ק דשבת (דף י"ז:) גזרו על שמן משום יינן וא"כ היכי פריך מדתנן אין ב"ד יכול לבטל אא"כ היה גדול וכו' דמשמע הא אם היה גדול יכול לבטל והרי רבינו כתב בסמוך דבדבר שהוא סייג אפי' גדול אין יכול לבטל. לכך י"ל דהכי פריך היאך ביטל תקנת הראשונים הא אפילו היתה מאותם שיכול ב"ד אחר לבטלם כגון שלא היתה לסייג ולגדר לא היה יכול לבטלה דהא אין ב"ד יכול וכו' ומ"ש הראב"ד ולא אפילו אליהו וב"ד וכו' יתבאר בסמוך:

היה גדול בחכמה וכו' עד לבטל דבריו. ג"ז שם באותה משנה. וכתב הראב"ד עיטור שוקי ירושלים בפירות קשיא עליה וכו' מפני שנתבטל הטעם של ראשונים ולא היה גדול כראשונים עכ"ל. פירוש דבריו דאמרינן בפ"ק דביצה (דף ה') שתיקנו חכמים שמהלך יום אחד לכל צד לא יפדו פירות נטע רבעי אלא יעלו ויאכלום בירושלים ומפרש התם טעמא כדי לעטר שוקי ירושלים בפירות ואמרינן נמי התם דר' יוחנן בן זכאי נמנה עליהם והתיר שלא יעלו הפירות לירושלים אלא יפדו ויאכלום במקומם משום דבתר חרבן מה לנו לעטר את שוקי ירושלים לצורך העכו"ם ומ"מ קושית הראב"ד איני מכיר דמי אמר לו שריב"ז לא היה גדול כראשונים וא"ת מדאמרינן בפרק יש נוחלין (דף קל"ד) וכן בסוכה (דף כ"ח) פ' תלמידים היו לו להלל גדול שבכלן יונתן בן עוזיאל קטן שבכלן ריב"ז דילמא קטן שבכלם לא בחכמת התורה קאמר אלא בשאר חכמות הוא שהיו גדולים ממנו תדע דהא קאמר התם שלא הניח ממשלות כובסים משלות שועלים שיחת שדים ושיחת מלאכי השרת ומעשה מרכבה ובאותן חכמות אפשר שהיו גדולים ממנו אבל לא בחכמת התורה וראה לדבר שנתמנה נשיא וראש ישיבה במקום הלל ואם היה קטן שבתלמידים היאך היו ממנים אותו ולא היו ממנים לאחד מהגדולים אלא ודאי בחכמת התורה גדול כמותם ואפשר גדול מהם היה ועוד דאפילו נימא שגם בחכמת התורה היה קטן מכולם כבר אפשר שהיה גדול ממתקני התקנה ההיא ואל יקשה בעיניך היאך אחרונים גדולים מהראשונים דהא אשכחן רבה דהוה גדול מרב יהודה כדאמרינן (תענית כ"ד) וע"ע ברכות כ') רב יהודה כי הוה מטי להאשה שהיא כובשת ירק הוה אמר הויית דרב ושמואל חזינא הכא ואילו אנן מתנינן תליסר מתיבתא ומאי דאמרינן בפ"ק דביצה (דף ד'): והשתא דידיעין בקביעא דירחא מאי טעמא עבדינן תרי יומי משום דשלחו מתם הזהרו במנהג אבותיכם שבידכם זמנין דגזרי המלכות גזירה ואתי לאיקלקולי משמע דאי לא משום חששא דגזירה לא עבדינן תרי יומי והא ודאי אין ב"ד שבימי

האמוראים גדול כשל המתקנים שני ימים אלמא שאע"פ שאינו גדול ממנו כיון דאיבטיל טעמא יכול לבטלו יש לומר דהתם ה"ק כיון דבקיאינן בקיבועא דירחא מאי טעמא עבדינן תרי יומי היה להם לחכמים שבאותו זמן שהיו מהקובעים שני ימים לתקן דלא נעביד תרי יומי אי נמי דהוה קים להו שהמתקנים אמרו בפירוש אם יבא זמן שיעמדו על החשבון ולא על פי הראיה לא נעביד תרי יומי ולדעת הראב"ד ה"ל לגמ' לאקשווי עליה מדתנן אין ב"ד יכול לבטל דברי בית דין חבירו וכו' ולתרוצי דהיינו במידי דלא נתבטל הטעם אבל היכא שנתבטל הטעם יכול לבטל אפילו אינו גדול כמוהו: אפילו בטל הטעם וכו'. בפרק קמא דביצה (דף ה') אמרינן דדבר שנאסר במנין אף על פי שנתבטל הטעם צריך מנין אחר להתירו ומשמע לרבינו דהיינו מנין גדול ממנו וה"ה דבעינן שיהיה חכם ממנו וחדא מינייהו נקט:

כסף משנה הלכות ממרים פרק ב הלכה ז

[ז] גזרו ודימו שפשטה וכו'. בפרק אין מעמידין (דף ל"ז) כי פרכינן רבי יהודה נשיאה היכי שרי מישחא דהא לא היה גדול כתלמידי שמאי והלל שאסרוהו ועוד שהוא מי"ח דבר ואפילו אליהו ובית דינו אינו יכול לבטלן מהדרינן דשמן לא פשט איסורו ברוב ישראל דאמר רבי שמואל בר אבא אמר רבי יוחנן ישבו רבותינו ובדקו על שמן שלא פשט איסורו ברוב ישראל וסמכו רבותינו על דברי רשב"ג ורבי אלעזר ברבי צדוק שהיו אומרים אין גוזרים גזירה על הצבור אלא א"כ רוב הצבור יכולים לעמוד בה וה"פ לדעת רבינו כיון שמצאו שלא פשט איסורו אמרו להתירו שהרי מצינו שאין גוזרים גזירה על הצבור אלא אם כן רוב הצבור יכולין לעמוד בה וכיון דכן אפילו גזרו לא הויה גזירה הרי כאן מפורש דרבי יהודה נשיאה לא היה גדול כראשונים וגם היה דבר שהוא סייג לתורה כדאמרינן בפ"ק דשבת גזרו על שמן משום יינן ואפ"ה התירו לפי שלא פשט איסורו בכל ישראל. וא"ת והיכי סמך רבי יהודה נשיאה על מה שבדק דילמא בימי הראשונים נתפשט ואח"כ פקפקו בה ומתוך כך היה נ"ל לומר שאפילו נתפשטה בתחלה כיון שעכשיו אין רוב ישראל נוהגין בה מתירין אותה אלא שראיתי שכתב רש"י לא פשט עדיין לא החזיקו רובן באותה גזירה לנהוג בו איסור משמע מלשון שבדק רבי יהודה נשיאה אם מיום שנגזרה גזירה עד היום פשט איסורו באיזה זמן ומצא שבשום זמן לא פשט איסורו בכל ישראל:

משנה מסכת עדויות פרק א משנה ה

[*] ולמה מזכירין דברי היחיד בין המרובין הואיל ואין הלכה אלא כדברי המרובין שאם יראה בית דין את דברי היחיד ויסמוך עליו שאין בית דין יכול לבטל דברי בית דין חברו עד שיהיה גדול ממנו בחכמה ובמנין היה גדול ממנו בחכמה אבל לא במנין אבל לא בחכמה אינו יכול לבטל דבריו עד שיהיה גדול ממנו בחכמה ובמנין:

ראב"ד מסכת עדויות פרק א משנה ה

ולשון התוספתא תצטרך עליהם שעה ויסמכו עליהם. דומה לזה הלשון שאין ב"ד אחרון יכול לסמוך על דברי היחיד אלא בשעת הדחק. שאין ב"ד יכול לבטל וכו' כלומר ופירוש בשעת הדחק נמי אלמלא שימצאו דברי היחיד הראשון שהיה חולק עמהם לא היה האחרון רשאי להתיר מה שאסרו הראשונים לפי שאין ב"ד יכול לבטל כלל דברי ב"ד חבירו וכו'. ואפשר כמו כן לומר כי הטעם האמור בתוספתא טעם בפ"ע הוא וטעם האמור במשנה טעם אחר הוא לומר שאם יראה לב"ד האחרון שהלכה כדברי היחיד הראשון יסמוך עליו כלומר יקבע הלכה כמותו כמו שמצינו באמוראים האחרונים שהן קובעים הלכה כיחידים הראשונים בכמה מקומות ואף על פי שהמרובים חולקים עליהם ואם לא שמצאו דברי היחיד הראשון לא היו אחרונים יכולין לדחות דברי הראשונים מדעת עצמן לפי שאין ב"ד יכול לבטל וכו' אלא מכיון שמצאו היחיד [מן] הראשונים שהיה חולק עמהם היה להם במה לתלות זהו טעם משנתנו: ולשון התוספתא טעם אחר כמו שפירשנו למעלה וזה עיקר: הא דקתני בחכמה ובמנין מנין שנים קאמר והכי איתא בירושלמי:

רמב"ם על משנה מסכת עדויות פרק א משנה ה

[ה] כונת הלכה זו שאם היה בית דין שכבר עשה כדעת יחיד לא יוכל בית דין אחר לחלוק עליו בכך ולפסוק את הדין כדעת המרובים, אלא אם כן היה מנינו יותר מבית דין הקודם שעשה כדעת אותו היחיד ויותר חכם ממנו, כלומר שהיה ראש ישיבת זה הבית דין חכם יותר מן הקודם.

תוספות הרא"ש מסכת גיטין דף לו עמוד ב

דאלימי לאפקועי ממונא. כתב ר"ת בספר הישר דשביעית נוהגת בזמן הזה והביא ראייה מאב"י ורבא וכל הנהו אמוראי שהיו בבבל והיו נוהגין השמטת כספים ואין לכתוב פרוזבול בזמן הזה שאין אנו מומחין כרב אמי או כרב אסי, ושוב חזר בו ר"ת וכתב הוא בעצמו פרוזבול כי היה אומר דלא בעינן אלא ב"ד חשוב שבדור ואשכחן נמי שהיו מקילין רבנן דבי רב אשי דמסרי מילייהו להדדי.

רא"ש מסכת גיטין פרק ד סימן יג

יג התקין הלל פרוזבול וכו' ומי איכא מידי דמדאורייתא משמטת שביעית ומתקן הלל דלא תשמט אמר אביי בשביעית בזמן הזה ורבי היא דתניא רבי אומר וזה דבר השמטה שמוט בשתי שמיטות הכתוב מדבר אחת שמטת קרקע ואחת שמטת כספים בזמן שאתה משמט קרקע אתה משמט כספים ובזמן שאין אתה משמט קרקע אין אתה משמט כספים [דף לו ע"ב] ותקינו רבנן דמשמט זכר לשביעית ראה הלל שנמנעו מלהלוות זה את זה עמד והתקין פרוזבול ומי איכא מידי דמדאורייתא לא משמטא שביעית ואתקינו רבנן דמשמטא אמר אביי שב ואל תעשה הוא⁽⁷⁾ רבא אמר הפקר ב"ד היה הפקר דאמר ר' יצחק מנין שהפקר ב"ד היה הפקר שנאמר וכל אשר לא יבא לשלשת הימים בעצת השרים והזקנים יחרם כל רכושו⁽⁸⁾ רבי אלעזר אומר מהכא אלה הנחלות אשר נחלו אלעזר הכהן ויהושע בן נון וראשי האבות וכי מה ענין אבות אצל ראשים אלא מה אבות מנחילין את בניהם כל מה שירצו אף ראשים מנחילין את העם כל מה שירצו. [אמר שמואל האי פרוזבול עולבנא דדייני הוא אי איישר חילי אבטליניה] רב נחמן אמר אקיימיניה הא מיקיים וקאי הכי קאמר אימא בה מילתא דאף על פי שלא כתב כמי שכתב דמי כלומר אף על פי שלא כתב פרוזבול אלא לשון הכתוב בפרוזבול אמרו בעל פה בפני הדיינין מועיל כאילו הוא כתוב ואהא סמכי אמוראי דלקמן רבנן דבי רב אשי דמסרי מיליהו להדדי רבי נתן מסר מילי לרבי חייא בר אבא אמר ליה מר צריכנא מידי אחרינא אמר ליה לא⁽⁹⁾ ורבי חייא בר אבא היה עמו אחר דשנים בעינן דאמרינן זה הוא גופו של פרוזבול מוסרי לכם פלוני ופלוני הדיינין שכל חוב שיש לי אצל פלוני שאגבנו כל זמן שארצה והדיינין חותמין למטה או העדים. ורבינו תם ז"ל כתב בספר הישר דשביעית נוהגת בזמן הזה והביא ראייה מדחזינן לכל הנהו אמוראי שמואל ורב נחמן רבה ואביי ורבנן דבי רב אשי שהיו נוהגין שמטת כספים בבבל ואין לכתוב פרוזבול בזמן הזה שאין אנו מומחין כרב אמי ורב אסי ושוב חזר בו רבינו תם וכתב הוא בעצמו פרוזבול כי היה אומר דלא בעינן אלא בית דין חשוב שבדור ואשכחן נמי רבנן דבי רב אשי דמסרי מיליהו ומשמע מתוך דבריו דחשיב כולוהו רבנן בי רב אשי בית דין מומחין משום דרב אשי היה גדול הדור ולא מסתברא הכי⁽¹⁰⁾ אלא משמע דהני אמוראי בתראי לית להו הא דשמואל דאמר לא כתבינן פרוזבול אלא בבי דינא דסורא או בבי דינא דנהרדעא והכי אית ליה לרב אלפס ז"ל דלא הביא דברי שמואל אלא הא דרבנן דבי רב אשי מסרי מיליהו להדדי:

חדושי הרמב"ן מסכת גיטין דף לו עמוד ב

ונראה לי דהא דאמר שמואל דלא כתבינן פרוזבול אלא או בבי דינא דסורא או בבי דינא דנהרדעא לא קי"ל כוותיה, דשמואל לטעמיה דמהדר לבטוליה קי"ל /וקי"ל/ כרב נחמן דאמר אקיימיניה, ואף על גב דלא איפשיט אי לדריה בלחוד תקין כיון דחזינן לרבנן דבי רב אשי דמסרי מילי להדדי ולא מסרי מילי לרבנא אשי דאיהו אלים בשעתיהו, אלמא אפילו בי דינא אחרינא דלא אלים כולי האי כתיב ולדרי עלמא תקין, ועוד דאי לדריה תקין וצריכא אפקעתא חדתא היכי מפקע ממונא דגברי במסירת מילי בעלמא בלא דייני דמיכנפין ויתבין, ואשכחן נמי לרב נחמן דאמר (ל"ב ב') בשנים אלמא לא בעינן בי דינא דאלים אלא גריע משאר דיני ממונות, וש"מ דכי תקין הלל לאו בכגון ר' אמי ור' אסי בלחוד תקין, ועוד מדרב יהודה אמר רב דאמר לא שביק התיירא ואכיל איסורא ואי ס"ד בעינן בי דינא רבה מי יימר דאשכחניהו ואיזדקיכו ליה, ואמאי נמי לא מוקמינן הרי אלו לא יפרעו באתרא דליכא בי דינא רבא וקמ"ל כדשמואל, אלא ש"מ ליתא לדשמואל, וכן דעת רבנו הגדול ז"ל שכתב דין פרוזבול סתם והשמיטה לזו אבל ראיתי לרב ר' משה תלמידו ז"ל שכתבה.

ר"ן (על הרי"ף) מסכת גיטין דף יט עמוד א

אלא א"א לדרי עלמא תקין הא אין ב"ד יכול לבטל דברי ב"ד חבירו א"כ גדול ממנו בחכמה ובמנין מאי. ת"ש דאמר שמואל לא כתבינן פרוזבול אלא בבי דינא דסורא או בבי דינא דנהרדעא. פירוש משום דאלימי היו לאפקועי ממונא בלא תקנת הלל מדין הפקר ב"ד. ואי ס"ד לדרי עלמא תקין בשאר בי דינא נמי לכתבי. דילמא כי תקין הלל לדרי עלמא כגון בי דינא דר' אמי ורבי אסי דאלימי היו לאפקועי ממונא אבל כ"ע לא ת"ש דאמר שמואל האי פרוזבול עולבנא דדייני הוא. כלומר חוצפת דיינין היא שנוטלין ממון שלא כדין. ואנא אי איישר חילי אבטליניה ואי ס"ד לדרי עלמא תקין הא אין ב"ד יכול לבטל דברי ב"ד חבירו א"כ גדול ממנו בחכמה ובמנין ה"ק אי איישר חילי יותר מהלל אבטליניה ור"נ אמר אקיימיניה והא מיקם וקאי ה"ק אימא ביה מילתא דאע"ג דלא כתיב ככתוב דמי. כלומר אי איישר חילי אושיב ב"ד ואתקן דסתם מלוין יהיו כמוסרין שטרותיהן לב"ד ואף על גב דלא כתב נהוי נמי כמי שכתב. זו היא סוגיית הגמרא ובעינן לא איפשיטא. אלא שהרי"ף כתב אי איישר חילי יותר מהלל משמע דס"ל דנקיטין דלדרי עלמא תקין והרמב"ן ז"ל סמך דבריו משום דמשמע דלא קי"ל כשמואל [דף לו ב] דאמר דלא כתבינן פרוזבול אלא בבי דינא דסורא או בבי דינא דנהרדעא דשמואל לטעמיה דמהדר לבטוליה דאמר אי איישר חילי אבטליניה ואנן קי"ל כר"נ דאמר אקיימיניה ועוד דחזינן [דף לז א] לרבנן דבי רב אשי דמסרי מילי להדדי ולא מסרי מילי לרב אשי דהוי בי דינא רבה בשעתיהו אלמא אפילו בי דינא אחרינא דלא אלים כוליה האי מצי כתב ועוד דהא קי"ל כר"נ דס"ל [ריש דף לג א] דפרוזבול בשנים סגי ליה כדאיתא לעיל [ברי"ף ס' תנג] אלמא גריע משאר דיני ממונות ולא בעינן ביה בי דינא רבה וש"מ דכי תקין הלל לאו בכגון רבי אמי ורבי אסי בלחוד תקין ועוד מדרב יהודה א"ר דאמר בסמוך [דף לז ב] דנאמן אדם

לומר פרזבול היה לי ואבד מ"ט כיון דתקיננו רבנן פרזבול לא שביק היתירא ואכיל איסורא ואם איתא דבעינן בי דינא רבה מי יימר דאשכחינהו ואיזדקינן ליה ואמאי נמי לא מוקמי' מתניתין דהרי אלו לא יפרעו דפרכינן מינה בסמוך באתרא דליכא בי דינא בר הכי וקמ"ל כשמואל אלא ש"מ ליתא לדשמואל ולפיכך לא כתבה הרי"ף ז"ל וכיון דליתא לדשמואל משמע דנקיטין דלדרי עלמא תקין דאי לדריה תקין וצריכא אפקעותא חדתא משמע דבעינן ביה בי דינא רבה וכל שכן דלא מפקע ממונא דגברי במסירת מילי בעלמא בלאו דיינין דמכנפין ויתבין אלו דבריו ז"ל ואיני רואה בזה הכרח אפי' אי ליתא לדשמואל ליכא למיפשט מינה דלדרי עלמא תקין שכבר פירשתי דאפי' אי אמרינן דלדריה תקין לאו לדריה בלחוד קאמרי' אלא עד שיושיבו ב"ד לבטל תקנתו דמדאמרינן למאי נפקא מינה לבטוליה משמע דצריכה ביטול וכיון שכן עד שתבטל תקנת הלל הרשות היה ביד ב"ד אף על גב דלא אלים לכתוב פרזבול מכח תקנת הלל וכן נמי מאי דאמר דאי לדריה תקין היכי מפקע ממונא במסירת מילי בעלמא בלאו דיינין דמכנפין ויתבין אין בזה הכרע שהרי רש"י ז"ל כתב מסרי מילייהו בלא כתיבת פרזבול אלא כך אומרים לחבריהם הוו ב"ד וחובי מסור לכם לגבותו כל זמן שארצה ע"כ והרי אין כאן קולא אחרת אלא שהיו מקילין שלא לכתוב פרזבול ומ"מ במושב ב"ד היו עושין כן וכ"ש שנראה מדברי רמב"ם ז"ל בפ"ט מהל' שמטה שקל הוא שהקלו בת"ח שהללו זה את זה מפני שהם יודעים שהשמטת כספים בזמן הזה מדבריהם ובדברים בלבד היא נדחית דומיא דמאי דאמרינן בפרק איזהו נשך [דף עה א] דתלמידי חכמים מותרין להלוות זה בזה ברבית ולפיכך כתב ז"ל באותו הפרק בעצמו הא דשמואל דאמר דלא כתבינן פרזבולא אלא בכגון בי דינא דרבי אמי ור' אסי ולא דחה זו מפני זו וכן מ"ש דמדסגי בשנים אלמא לא בעינן בי דינא רבה אינו מכריע דאפשר שהתקינהו בשנים מפני שאינו דבר שיהא צריך משא ומתן ואעפ"כ מפני שיש בו הפקעת ממון בעינן ביה גברי דרב גוברייהו וכן נמי הא דאמרינן דנאמן אדם לומר פרזבול היה לי ואבד לא מוכחא מילתא דודאי ב"ד גדול שבדור נזקק הוא לכך ואין ראוי לדחות מימרא פשוטה שבאה בגמרא בלא מחלוקת בדברים שאינן מכריעין אלא כדברי הרמב"ם ז"ל עיקר שכתבה. ומ"מ בי דינא דרבי אמי ור' אסי לאו דוקא אלא ה"ה לכל ב"ד חשוב שבדור וכן כתבו בתוס' שר"ת ז"ל כתב פרזבול מזה הטעם ולפי מה שכתבתי בעיין לא איפשיטא ואעפ"כ אין בנו כח להושיב בית דין ולבטל תקנת פרזבול דהא כי הוה ס"ל בגמ' דשמואל דאמר אם איישר חילי אבטליניה הוה סבירא ליה דהלל לדריה בלחוד תקין ואפילו הכי אמר אי איישר חילי כלומר שיהא יותר גדול ממה שהיה באותה שעה וכיון ששמואל היה חושש שלא לסמוך על עצמו מי הוא שיחזיק עצמו מספיק בכך ולפיכך כתב הרמב"ם ז"ל תקנת הלל בסתם בפ' הנזכר כאילו נתקן לדרי עלמא ולפי שמעתתא אין כח ביד שום ב"ד לבטלה ואפשר שאף זה דעת הרי"ף ז"ל שכתב אי איישר חילי יותר מהלל שבא ללמדך שעכשיו א"א לבטל פרזבול ויותר מהלל לאו דוקא וזהו דעת:

בית הבחירה למאירי מסכת גיטין דף לו עמוד ב

כשתקן הלל את הפרזבול לא לדורו בלבד אלא אף לכל דורות הבאים אחריו לכל זמן שתהא השמטת כספים נוהגת בו מדברי סופרים ומעתה כל בית דין שיבא לבטל ענין הפרזבול אין שומעין לו שאין בית דין יכול לבטל דברי בית דין חברו אלא אם כן גדול ממנו בחכמה ובמנין ואפי' בטלה הסבה כגון שהוכשרו הדורות ואינם נמנעים מלהלוות ואלו לא תקן אלא לדורו אף על פי שהבאים אחריו היו נוהגים כן מכח תקנתו ובהוראת בתי דינין שביניהם הואיל ומכל מקום הוא לא תקן יכולים הם לבטל אלא שכל ביטול דנין בו בדין של הלל אלא שאף לדורות תקן ומ"מ אף הוא לא התיר את הרצועה ליעשות על ידי כל בית דין שיזדמן אלא דוקא על ידי בית דין חשוב ומומחה מצד חכמתו ושהוא קבוע להיות של בני המחוז מתנהגים על פיו ובאים לפניו לדין ומעתה בזמן הזה במקום שנוהגים בשמטת כספים הואיל ואין בתי דינין חשובים וקבועים כל כך אין אנו מכניסין עצמנו בדין פרוסבל והרוצה שלא יהא שביעית משמטתו ילוה על מנת שלא ישימטנו בשביעית כמו שביארנו בראשון של מכות:

ז' היא שיטתנו וכן כתבו גדולי המחברים ומ"מ קצת חכמי הדורות כתבו שזו שאמר שמואל לא כתבינן פרזבול אלא או בבי דינא דסורא אי בבי דינא דנהרדעא לטעמיה הוא שהיה אומר עולבנא דדייני הוא ר"ל שמוציאין ממון שלא כדין והיה מחזר בבטולו וכדקאמר אם יישר חילי אבטליניה ר"ל שאלו הייתי גדול מהלל בחכמה ובמנין הייתי מבטלו וכן שהוא נמשך לטעמא דלדריה תקין וודאי לדרי עלמא טעמא דמסתבר טפי ואף על גב דתריצינה אף לטעמא דלדרי עלמא ומשום דילמא כי תקין כגון בי דינא דר' אמי כו' לאו טעמא דמיסתבר הוא דמדדתקין אכל בי דינא ובי דינא תקין דמה ענין לחזר בו אחר בית דין יפה כל כך יותר משאר דיני ממונות ואדרבה קיל טפי שאינו אלא דרך הודעה ודין שבא מכח תקנה ואין בו חשש טעות והעלמת ידיעה וכדחזינן ביה דדיו בשנים ואף לשון דילמא ברוב מקומות אינו אמור אלא דרך דחיה ומעתה נראה כרב נחמן דאמר אם יישר חילי אוקימינה כלומר דהוה מתקיננא דאפי' לא כתב ככתיב דמי עד שנאמר מן הסתם שסתם הלוואות על תנאי זה הם ושיהא הדבר כאלו נעשה ומעתה אף בזמן הזה מועיל פרזבול למקום שנוהגים בו בשמטת שביעית וכן נראה דעת גדולי הפוסקים שהביאו דין פרזבול ולא הביאו זו של שמואל וראיה לדבר מה שאמרו למטה רבנן דבי רב אשי מסרי מילי להדדי ואף על פי שהיה רב אשי מומחה יותר מהם לא היו נזקקים לבא לפניו על כך וודאי מסירת מילי לצורבא מרבנן בהדי צורבא מרבנן כמסירת שטרות בשאר בני אדם והדברים נראין מחוורים:

רמב"ם הלכות שמיטה ויובל פרק ט הלכה יז

אין כותבין פרוזבול אלא חכמים גדולים ביותר כבית דינו של רבי אמי ורבי אסי שהן ראויין להפקיע ממון בני אדם, אבל שאר בתי דינין אין כותבין.

רדב"ז הלכות שמיטה ויובל פרק ט הלכה יז

[יז] אין כותבין פרוזבול וכו'. הכי אמרי' בפרק השולח וכבר נהגו לכתוב פרוזבול בכל בתי דינין וסמכו להם דיפתח בדורו כשמואל בדורו דאי לא תימא הכי בטלה לה תקנת הלל דהא לית לן ב"ד כדרבי אמי ורבי אסי ומ"מ בעינן שיהיה גדול בעירו דחשוב לאפקועי ממונא ולא כמו שנהגו לכתוב פרוזבול אפי' בג' הדיוטות:

כסף משנה הלכות שמיטה ויובל פרק ט הלכה יז

[יז] אין כותבין פרוזבול וכו'. בפרק השולח (דף ל"ז):

וכתב הר"ן ומ"מ ב"ד דרבי אמי ורבי אסי לאו דוקא אלא ה"ה לכל ב"ד חשוב שבדור וכ"כ בתוספות שר"ת כתב פרוזבול מטעם זה עכ"ל וכ"כ הרא"ש בתשובה וכ"כ הריב"ש בשם הרשב"א וכתב שכן נראה מדברי הרי"ף שכתב סתם דיני פרוזבול וכן נראה דעת רבינו ממה שכתב אלא חכמים גדולים ביותר ולא סתם וכתב אין כותבין פרוזבול אלא בב"ד של רבי אמי ורבי אסי כלישנא דגמרא ועוד שכתב שהם ראויים להפקיע ממון וכיון דכל ב"ד חשוב שבדור ראוי להפקיע ממון ממילא משמע דכל ב"ד חשוב שבדור הוי כב"ד של רבי אמי ורבי אסי וכן משמע עוד ממ"ש בסמוך גבי ת"ח שהללו זה את זה: